

Razumijevanje politike

Radni materijal 2: Kako mogu podržati svoje učenike u razmatranju političkih tema?

Glavni cilj obrazovanja za demokratiju i ljudska prava je omogućiti učenicima učestvovanje u njihovoj zajednici i u politici. Da bi aktivno djelovali na taj način učenici moraju znati šta žele postići jer su ciljevi i strategije političke participacije zasnovani na analizi i procjeni.

Slijedom toga, kako nastavnici obrazovanja za demokratiju i ljudska prava mogu podržati svoje učenike u procjeni političkih tema? Učenici neprestano emocionalno ili intuitivno razmatraju teme i odluke. No, kako mogu razviti studiozniji pristup političkom razmatranju?

Koji su odgovarajući kriteriji za političko razmatranje?

Ista (prethodno prikazana) priča se koristi kao primjer za demonstriranje kako se kriteriji političkog razmatranja mogu suprotstavljati ili balansirati. Koristeći istu priču dva radna materijala pokazuju kako se politička tema može proučavati iz različitih uglova. Političko razmatranje se usmjerava na dimenziju političkih tema (vidi prethodni Radni materijal) analizirajući je detaljnije.

Primjer slučaja

Gradić u ruralnom području ima školu koju pohađaju ne samo učenici iz tog gradića, već i učenici koji žive do 20 km udaljenosti. Oni koriste prijevoz autobusom od svojih domova do škole. Lokalna uprava pomaže porodicama s nižim dohotkom, posebno ako imaju dvoje ili više djece u školi. Porodice dobijaju nižu cijenu karte. Njima je karta subvencionirana od 25% do 75%.

Ekonomska kriza prouzrokovala je značajan pad poreznih prihoda. Predstavnici lokalne uprave sada raspravljaju o smanjivanju potrošnje da bi se što je više moguće izbjeglo finansiranje uzimanjem kredita. Neki su uticajni političari i komentatori predložili smanjivanje pomoći za autobuski prijevoz učenika ili čak potpuno ukidanje iste. Njihov je stav da su rezovi u potrošnji značajni i da su istovremeno usmjereni na porodice koje bi minimalno osjetile razliku. No, mnogi se roditelji ne slažu s tim mišljenjem i ne žele promjenu sistema pomoći za porodice.

Ova je priča fiktivna, no vjerovatno prilično uobičajena za rasprave o smanjivanju javne potrošnje u doba recesije. Kako se ovaj problem treba sagledati?

Lokalna uprava mora pokušati ostvariti dva istovremeno teško ostvariva cilja.

1. Porodice sa niskim dohotkom trebaju pomoć što ukazuje da je određeni dio budžeta rezervisan za olakšice za porodice.
2. Uprava mora riješiti problem opadajućih poreznih prihoda u vrijeme recesije, a time se javlja pitanje u kojoj mjeri potrošnja, uključujući porodične olakšice, treba biti smanjena.

Navedeni ciljevi su u neskladu budući da se njihovo ostvarenje međusobno isključuje. Dok prvi zahtijeva potrošnju, drugi zahtijeva štednju. Finansiranje zaduživanjem kao moguć izlaz ima ozbiljne neželjene posljedice. Pruža kratkotrajno olakšanje, no otplaćivanje kamata i glavnice u pravilu stavlja teret na javne finansije. Osim toga, finansiranje zaduživanjem može doprinijeti inflaciji.

Dva osnovna kriterija za razmatranje političkih odluka

U demokratskoj državi mogućnosti odlučivanja procjenjuju ne samo politički lideri nego i građani. Samo u takvom uređenju građani mogu podržati ili se suprotstaviti odlukama vladajućih.

Političko razmatranje možemo zamisliti kao proces konstruktivističkog razmišljanja koje liči na rasprave sa samim sobom. Različiti govornici unutar nas samih predlažu različite vrijednosti ili načela koja dovode do različitih odluka. Pojedinac je poput suca koji sluša sve govornike, vaga i prioritizira njihove argumente i onda donosi presudu koja otvara put aktivnom djelovanju. Idealnu raspravu unutar nas samih o političkoj temi porodičnih povlastica možemo zamisliti na sljedeći način.

Prvi govornik

Naša zajednica je posvećena ljudskim pravima i integrisala je mnoga ljudska prava u naš ustav. Ona uključuju pravo na obrazovanje³⁴ i odgovarajući životni standard.³⁵ Porodice ponajviše uživaju zaštitu države. Porodice služe društvu kao cjelini kroz preuzimanje odgovornosti za odgajanje mladih generacija. Stoga smo obavezni brinuti o njima a posebno o porodicama s niskim dohotkom. Slijedom toga zahtijevam da se olakšice za školski autobus ne mijenjaju.

Drugi govornik

Preuzimanje odgovornosti za zajednicu znači da moramo utvrditi probleme i opasnosti koje nam prijete i osigurati njihovo rješavanje. Srednjoročno, ne možemo potrošiti više no što zarađujemo. Ako nam porezni prihodi padaju, isto se mora dogoditi i s našom potrošnjom. Činimo porodicama uslugu ako finansiramo njihove olakšice uzimanjem kredita. No, svi će oni, posebno njihova djeca, morati otplatiti svoj dio uvećan za kamate. Učinkovito rješenje našeg finansijskog problema poslužiti će svima. Stoga zahtijevam smanjivanje potrošnje do nivoa koji omogućava izbjegavanje kredita i tražim da i porodice daju svoj doprinos.

Više govornika može preuzeti „unutarnju govornicu“ izražavajući daljnja stajališta. Treći govornik može na primjer razmotriti željeni i neželjeni dugoročni uticaj odluke na održivost. Koji je uticaj na planetu, interese i životne uslove sljedeće generacije, na ekonomski rast ili na društvene grupe na dnu socijalne tabele?

Dvije osnovne perspektive političkog razmatranja

Prva dva govornika su se zalagala za različita razumijevanja odgovornosti. Definicija odgovornosti prvog govornika bila je normativna, zasnovana na sistemu vrijednosti ljudskih prava. Siromaštvo predstavlja ozbiljno narušavanje ljudskog dostojanstva i stoga država ne smije smanjiti podršku porodicama s niskim dohotkom. Definicija odgovornosti drugog govornika nije bila zasnovana na vrijednostima već na namjeri. Potrebno je učinkovito rješenje hitnog problema i tabui koji odvlače pažnju od prioriteta nisu prihvatljivi.

Razmatrajući dugoročne posljedice odluke treći se govornik bavi aspektima koje su naveli prethodna dva govornika.

Jednostavno rečeno, ljudi žele da ih vlast tretira humano i da imaju pravo glasa o vođenju zemlje (prvi govornik), a žele i učinkovito i kvalitetno vladanje (drugi govornik).

Rasprave mogu dovesti u slijepu ulicu ako se govornici oslanjaju na različite referentne tačke kao što su vrijednosti i svrha. Oba su gledišta opravdana na svoj način no teško se mogu sastati ako se ne povežu proesudom.

Političko razmatranje u nastavi obrazovanja za demokratiju i ljudska prava

U školi učenici primjenjuju svoja prava na slobodu misli i uvjerenja.³⁶ Stoga su učenici koji su pažljivo saslušali svoju „unutrašnju raspravu“ slobodni u odlučivanju. Nastavnik ne bi trebao intervenisati kao sljedeći govornik u tom procesu procjenjivanja i time navoditi učenikovo mišljenje na „ispravnu“ odluku;³⁷ u demokratskoj politici niko nema apsolutne standarde razmatranja u cilju definisanja ispravne odluke. Posebno nastavnik ne bi trebao moralizirati ili siliti učenike da aktivno djeluju na određeni način ili da djeluju uopće. Ta je odluka na učenicima, ne na nastavniku.

³⁴ Protokol Evropske konvencije o ljudskim pravima (20. marta 1952.), član 2.

³⁵ Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (10. decembra 1948.), član 25.

³⁶ Konvencija o pravima djeteta (20. novembra 1989.), član 13., 14; Evropska konvencija o ljudskim pravima (4. novembra 1950.), član 9. i 10.

³⁷ Vidi Radni materijal o profesionalnoj etici nastavnika Obrazovanja za ljudska prava i demokratiju u ovom priručniku.

Učenici su dakle slobodni u svom izboru kriterija. Trebali bi ih biti svjesni kada izražavaju svoju političku procjenu. To je veliki korak unaprijed u poređenju sa presudama zasnovanim na emocijama ili intuiciji („dobro” ili „loše”). Na naprednijem nivou mogu dati razloge za svoj izbor kriterija.

U svakom slučaju učenici trebaju shvatiti da se u politici odluke moraju donijeti, te da je i sam čin nedonošenja odluke zapravo također odlučivanje. Stoga nije dovoljno da učenici slušaju svoju unutrašnju raspravu i otpuste svoje govornike bez samog finaliziranja odluke. Kod razmatranja suprotstavljenih ciljeva učenici u osnovi trebaju:

- prioritizirati odnosno odlučiti zadržavaju li porodične olakšice ili usvajaju politiku rezanja javne potrošnje;
- pronaći kompromis: u ovom slučaju to bi značilo blaže rezove porodičnih olakšica i umjerena kreditna potrošnja; pažljivije razmatranje o načinu trošenja smanjenog budžeta na način da oni koji najviše trebaju i dalje dobiju pomoć daje tehničkim detaljima novi značaj u svjetlu ljudskih prava.

Različiti metodi, no ne i svi, podržavaju učenike u pažljivom razmatranju pitanja političkog prosuđivanja. To uključuje:

- plenarne sjednice – kritičko razmatranje, rasprave i pregovaranje
- pisani radovi uz povratne informacije nastavnika
- iskustveno učenje nakon kojega slijedi izvještavanje i rasprava

Teme koje nastavnik izabere trebale bi omogućiti uvjerljiv izbor kontraverznih stavova i biti u domenu učenika, odnosno ne pretjerano komplikovane. Aktuelne teme bude interes učenika, no zahtjevnije su jer su i nastavnici i učenici u njima pioniri.